

مراحل قیامت چیست و در هر مرحله چه اتفاقی می‌افتد؟

مراحل قیامت کبری چگونه تعریف می‌شوند و چه اهمیتی در زندگی جاودانه ما دارند؟

مسئله قیامت از آن دسته مسائلی است که به دلیل ابعاد گسترده و مهم، اغلب از جهات مختلفی بررسی می‌شود. مراحل قیامت، چگونگی برانگیخته شدن، حوادث قیامت و... از جمله مسائل مهمی هستند که معمولاً همراه با مسئله قیامت مطرح شده و مورد توجه قرار می‌گیرند. همان‌طور که در درس‌های گذشته نیز به آن اشاره شد، قیامت ما همزمان با وفات و خروجمان از عالم دنیا به صورت فردی آغاز شده و با پایان دنیا و برانگیخته شدن تمام انسان‌ها وارد مرحله دیگری می‌شود که از آن به **قیامت کبری** یاد می‌کنیم؛ اگرچه عموماً اولین چیزی که با شنیدن نام قیامت در اذهان عموم مردم شکل می‌گیرد، حوادث هولناکی است که در قیامت کبری به وقوع خواهند پیوست، اما از این مسئله نیز نباید غافل شد که قیامت صحنه حسابرسی به اعمال و بررسی نحوه عملکرد ما در فضای رحمی دنیاست. در واقع باور به قیامت و در نظر داشتن مسئله پاسخگویی به اعمال، عامل مهمی در اصلاح عملکرد ما در دنیا بوده و تنظیم افکار، رفتار، تصمیمات و انتخاب‌هایی را به دنبال دارد که در قیامت مورد سوال واقع می‌شوند.

ما زمانی در هر یک از مراحل زندگی موفق خواهیم بود که از نگاه محدود خود به مسائل فراتر رفته و نوع نگاهمان را به نگاهی که خالق و مدبر عالم به مسائل دارد، نزدیک کنیم. در واقع برای موضوعات به میزانی اهمیت قائل شویم که نزد خدا از ارزش، اعتبار و اهمیت برخوردارند. به این ترتیب مطرح شدن مسئله قیامت با نام‌های متعدد در قرآن و اینکه تنها یکی از نام‌های آن مانند «**یوم القیامة**»، به تنهایی هفتاد بار در مهمترین و تخصصی‌ترین کتاب آفرینش آمده است، بیانگر اهمیت ویژه این موضوع نزد خدا بوده و از همین رو توجه ویژه ما را نیز به خود می‌طلبد.

در این درس با بررسی مراحل قیامت به درک بالاتری از این مرحله از زندگی رسیده و خود را برای رویارویی این مراحل و عبور سالم از آنها آماده کنیم.

بررسی مراحل قیامت

همانگونه که پیش‌تر هم به آن اشاره شد، وفات ما از دنیا مصادف با آغاز قیامت ماست. در حقیقت با ورود به عالم برزخ، قیامت صغرای ما برپا می‌شود؛ اما قیامت کبری -که معمولاً از آن با عنوان قیامت یاد می‌کنیم- مراحل دیگری را در بر می‌گیرد که در قرآن، ادعیه و زیارات نیز به آن‌ها اشاره شده و در ادامه به آن خواهیم پرداخت.

بعثت و برانگیخته شدن

با از بین رفتن انس ما با عالم طبیعت و ظهور و غلبه عالم غیب مرحله بعثت آغاز می‌شود. ما با ورود به برزخ وارد عالم جدیدی می‌شویم که از نظام، ساختار و شرایطی متفاوت با دنیا برخوردار بوده و لازمه زندگی در آن هماهنگی با ساختار و نظام برزخی است. به این ترتیب آغاز قیامت کبری نیز با پایان نظام برزخی و برانگیختگی و ورود ما به نظام جدید یعنی نظام قیامت همراه است. نظامی که با نظام برزخ متفاوت بوده و شرایط و مراحل ویژه خود را داراست. اما همانگونه که بعثت ما در مرحله قبر و برزخ فردی بوده و در قیامت کبری به صورت جمعی برانگیخته خواهیم شد،^۱ هول و هراس قیامت صغری نیز به صورت فردی بوده اما هول و وحشتی که در قیامت کبری حاصل می‌شود، شامل جمیع انسان‌ها می‌شود.

حشر

حشر در لغت به معنی جمع شدن بوده و به مرحله‌ای از قیامت گفته می‌شود که در آن انسان‌ها در صحنه عظیم حسابرسی قیامت جمع می‌شوند. جایی که در آن تمامی افراد حضور پیدا کرده و همه کسانی که به نوعی در عالم دنیا با یکدیگر در ارتباط بوده و حق و حقوقی بر گردن یکدیگر دارند، با یکدیگر رو به رو می‌شوند. در حقیقت کار و عملی وجود ندارد که در دستگاه عظیم عدل خداوند پوشیده مانده باشد، یا حقی باقی نمی‌ماند که از کسی ضایع شود. از همین رو افراد به دلیل ظلم‌ها، کوتاهی‌ها و خیانت‌هایی که در عرصه دنیا به یکدیگر کرده‌اند، از همدیگر گریزانند.

۱۳ حسابرسی

^۱ جهان بینی شهید مطهری، بحث معاد، ص ۳۱

شاید بتوان حساس‌ترین مرحله قیامت را مرحله حسابرسی به اعمالی دانست که در زندگی دنیایی در حیطه اختیار ما بوده‌اند و ما نسبت به آن‌ها مسئول و پاسخگویم؛ در حقیقت همانگونه که محاسبه عملکرد نوزاد در مرحله جنینی با تولد او به دنیا آغاز شده و یک نوزاد در بدو ورود به دنیا با هزاران فاکتور مختلف سنجیده می‌شود، ما نیز در زمان تولد به آخرت به لحاظ زیستی با شرایط زندگی در آخرت سنجیده می‌شویم و هرگونه کوتاهی، نقص و اشتباه ما در دنیا خود را با ضعف‌ها، نقص‌ها و بیماری‌ها در نظام آخرتی نشان می‌دهد.

مسئله‌ای که هرگز به سادگی نمی‌توان از آن گذشت، دقیق بودن ابعاد محاسبه در قیامت است. برای درک بهتر این موضوع تنها کافی است که عوامل مختلف در تطابق یک نوزاد با شرایط زیستی دنیا را در نظر بگیریم؛ مثلاً در مورد عضو کوچک اما مهمی مانند چشم، اندازه چشم‌ها، تطابق در شکل ظاهری، هماهنگی در حرکت چشم‌ها، عملکرد ماهیچه‌های تنظیم‌کننده حرکت چشم، کار عصب بینایی، سلول‌های مخروطی شکل و استوانه‌ای و همین‌طور کار قسمت‌های مختلفی مانند قرنیه، عنبیه، شبکیه و هزاران عامل دیگر باید به درستی صورت پذیرد تا نوزاد از چشم سالمی برخوردار باشد. این موضوع نشان‌دهنده ابعاد دقیق و گسترده این محاسبه در دنیا بوده و چنین دقتی در مورد عملکرد جنین در کل فرایند اندام‌سازی برای دنیا وجود دارد.

اما نکته اینجاست که همانگونه که ما در آخرت با عالمی بی‌نهایت گسترده‌تر و پیچیده‌تر از دنیا روبه‌رو هستیم، موارد محاسبه اعمال و ابعاد هر یک از آن‌ها نیز در آخرت به همین نسبت گسترده‌تر خواهد بود.

معیار محاسبه

نکته اینجاست که معیار محاسبه و رسیدگی به اعمال ما در قیامت «حق» است. همان‌طور که در درس‌های گذشته نیز به آن اشاره کردیم، اصل و حقیقت وجود ما از الله بوده و ما به واسطه روح بی‌نهایت خود با حق یعنی خدا و اهل بیت (علیهم‌السلام) پیوند داریم. از همین رو هم برای رسیدن به سعادت تنها مجاز به دریافت سبک زندگی از خالق هستیم که خود مبنای حق بوده و زندگی ما را با توجه به تخصص‌های هفت‌گانه‌ای که لازمه رسیدن به حق است، تنظیم می‌کند.

در واقع باطلی که به معیارهای حق دسترسی نداشته و از تخصص‌های هفت‌گانه لازم برای هدایت و راهنمایی ما برخوردار نیست، حتی در صورت تمایل، توانایی تعلیم ما را ندارد؛ زیرا دانش اندک خود را مبنای تصمیم‌گیری قرار داده و پایه و اساس زندگی ما را به جای مبانی استوار، به سمت امور نسبی و ضعیف، شک و توهّمات می‌برد. پس به هیچ وجه اجازه تعیین سبک زندگی برای ما را نداشته و تنها منجر به دوری ما از استانداردها و معیارهای لازم برای یک تولد سالم به آخرت می‌شود.

آفریده شدن ما از حق، ما را شایسته دریافت یک سبک زندگی صحیح و الهی و عمل کردن مطابق با شاخصه‌های حق می‌کند و از آنجایی که هیچ‌گونه سازگاری میان ساختار وجودی ما با باطل وجود ندارد، هرگونه فاصله گرفتن ما از معیارهای حق در زندگی دنیا، منجر به تولد ناسالم ما به نظام آخرت شده و گرفتاری در نظام ابدی را در پی خواهد داشت.

در این درس به بررسی مهمترین مراحل قیامت کبری پرداختیم. گفتیم که در میان مراحل قیامت، مرحله حسابرسی به اعمال، وابستگی زیادی به سبک زندگی ما در دنیا دارد و نزدیک بودن یا دوری ما از معیارهای حق است که تعیین‌کننده وضعیت ما در نظام ابدی خواهد بود.